

Mikołaj Jalinik¹

Politechnika Białostocka, Wydział Budownictwa i Nauk o Środowisku,
Instytut Nauk Leśnych

ROZWÓJ RUCHU TURYSTYCZNEGO NA OBSZARZE PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ W OKRESIE PANDEMII COVID-19

Streszczenie

Branża turystyczna stanowi jedną z głównych gałęzi polskiej gospodarki, mająca duży udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto i utrzymywaniu miejsc pracy. Pandemia COVID-19 negatywnie wpłynęła na branżę turystyczną, obciążając ją coraz nowszymi obostrzeniami dotyczącymi m.in. zamykania obiektów noclegowych i żywieniowych. Finalna wielkość poniesionych strat jest uzależniona od scenariusza rozprzestrzeniania się wirusa w poszczególnych regionach kraju, a także od skuteczności podjętych działań zapobiegawczych. Celem opracowania jest wskazanie wpływu pandemii COVID-19 na branżę turystyczną i podmioty współpracujące z obiektami noclegowymi i gastronomicznymi. Przedmiotem przeprowadzonego badania były obiekty funkcjonujące na obszarze i w otulinie Puszczy Białowieskiej. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, obserwacji i analizę literatury specjalistycznej. Narzędziem badawczym była ankieta zawierająca 42 pytania typu zamkniętego i otwartego. Badania wykazały, że okres pandemii COVID-19 oraz wprowadzenia zakazu wjazdu do Białowieży i Puszczy Białowieskiej w związku z napływem uchodźców z terenu Białorusi w latach 2019-2022 zahamowały przyjazd turystów i rozwój ruchu turystycznego na badanym obszarze. Należy podkreślić, że np. przed pandemią było zainteresowanie terenami przygranicznymi, nieruchomościami, a obecnie odwiedzający są ostrożni zarówno w kwestii zakupu nieruchomości,

¹ ORCID: 0000-0001-6748-3877

jak i inwestowania – są sceptyczni i pełni obaw. Dopiero od lipca 2022 roku sytuacja nabrała charakteru rozwojowego i stopniowo zaczęli pojawiać się turyści na analizowanym obszarze.

Słowa kluczowe: ruch turystyczny, obiekty noclegowe i gastronomiczne, Puszcza Białowieska, pandemia COVID-19

Abstract

The tourism industry is one of the main branches of the Polish economy, having a large share in generating gross added value and maintaining jobs. The COVID-19 pandemic has had a negative impact on the tourism industry, burdening it with more and more new restrictions regarding, among others, closing accommodation and catering facilities. The final amount of losses incurred depends on the scenario of the spread of the virus in individual regions of the country, as well as on the effectiveness of the preventive measures taken. The purpose of the study is to indicate the impact of the COVID-19 pandemic on the tourism industry and entities cooperating with accommodation and catering facilities. The subject of the study were objects functioning in the area and in the buffer zone of the Białowieża Forest. The study used the method of diagnostic survey, observation and analysis of specialist literature. The research tool was a questionnaire containing 42 closed and open-ended questions. Research has shown that the period of the COVID-19 pandemic and the introduction of a ban on entry to Białowieża and the Białowieża Forest due to the influx of refugees from Belarus in 2019-2022 inhibited the arrival of tourists and the development of tourism in the study area. It should be emphasized that, for example, before the pandemic, there was interest in border areas and real estate, and now visitors are cautious both in terms of buying real estate and investing – they are skeptical and full of fears. It was not until July 2022 that the situation became progressive and tourists gradually began to appear in the analyzed area.

Keywords: tourist traffic, accommodation and catering facilities, Białowieża Forest, COVID-19 pandemic

Wstęp

Obszar Puszczy Białowieskiej cechują bogate walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, które pobudzają do rozwoju turystyki i rekreacji. Z tego też względu rośnie świadomość samorządów, społeczności lokalnych i samych turystów, którzy dostrzegają w ruchu turystycznym źródło dochodu oraz poprawę zdrowia fizycznego i psychicznego.

Pandemia koronawirusa to problem globalny, z którym zmagają się kraje na całym świecie. Wszystkim znane są objawy tego podstępnego

wirusa. Łatwo zatem powiązać te objawy z zagrożeniami, które niesie ze sobą COVID-19 – wirus najczęściej i najwięcej szkody wyrządza układowi oddechowemu, immunologicznemu oraz układowi krążenia. Pandemią COVID-19 określa się epidemiczne zachorowania na terenie Polski na ostrą zakaźną chorobę układu oddechowego wywoływaną wirusem SARS-CoV-2. Pierwszy przypadek zakażenia tym wirusem stwierdzono w marcu 2020 w szpitalu w Zielonej Górze, gdzie zdiagnozowano zachorowanie 66letniego mężczyzny, który przyjechał autokarem z Niemiec (Thomson Reuters, 2020). Od 20 marca 2020 roku do 15 maja 2022 roku, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia obowiązywał w Polsce stan epidemii (Dz.U. z 2022 r. poz. 340), który zahamował rozwój ruchu turystycznego.

Wśród touroperatorów przeważał pogląd, według którego w sezonie letnim 2020/2021, ruch turystyczny i przychody były na poziomie 45-55% okresu przed pandemicznego. Według Światowej Organizacji Turystyki spowodowane tym straty sięgają 11000 mld euro. W wyniku globalnej pandemii COVID-19, światowa gospodarka znalazła się przed wyzwaniami kryzysu w wymiarze gospodarczym i społecznym.

Skutki pandemii są trudne do oszacowania, jednak wpływ na branżę turystyczną jest niezaprzeczalny (Kowalska, Niezgoda, 2020). Pandemia wpłynęła na zachowania konsumentów, którzy z obawy o swoje zdrowie zmieniali decyzje odnośnie wyjazdów rekreacyjnych. Z uwagi na zagrożenia, władze rządowe wprowadziły ograniczenia dotyczące podróżowania, jak również działalności różnego rodzaju podmiotów gospodarczych. W rezultacie, potencjalni turyści rezygnowali w ogóle z uprawiania turystyki, albo zmieniali jej formę i miejsce wypoczynku. Należy zaznaczyć, że taka sytuacja wpłynęła nie tylko na branżę turystyczną, ale także na inne sektory gospodarki, m.in. na transport, gastronomię, handel, rekreację i kulturę. Dlatego tak ważne jest, aby kraje podjęły skoordynowane działania służące ożywieniu branży turystycznej, przy zachowaniu wszelkich niezbędnych środków bezpieczeństwa.

Turystyka w polskiej gospodarce jest znaczącym i bardzo dynamicznie rozwijającym się sektorem. Jest także gałęzią, która charakteryzuje się dużą pracochłonnością. Uznaje się, że pandemia COVID-19 spowodowała kryzys na skalę światową (Polyzos, Samitas, Spyrido, 2020; Ying, Wang, Liu, Wen, Goh, 2020), którego konsekwencje dotyczą w szczególności rynku turystycznego (Tsionas, 2020). Pandemia otworzyła jednocześnie szanse dla szybszego rozwoju tzw. mikroturystyki – podróży krótkich, często weekendowych, organizowanych indywidualnie i zazwyczaj mających charakter lokalny bądź

regionalny (źródło definicji), co pozwalało zwiększać częstotliwość podróży. Tego typu zmiany również dotyczą sytuacji w Polsce, w tym obszarze Puszczy Białowieskiej.

Okres pandemii i wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rozporządzenie, wynikające z napływu migrantów ze strony białoruskiej całkowicie zahamowały rozwój ruchu turystycznego na obszarze Puszczy Białowieskiej. Obiekty noclegowe i gastronomiczne (nie funkcjonujące już z powodu pandemii) przeznaczono do zakwaterowania i wyżywienia żołnierzy Wojska Polskiego. Część obiektów była zamknięta i oczekiwała na zakończenie występującego na tym obszarze kryzysu.

Potencjał obszaru Puszczy Białowieskiej

Obszarem o unikatowych walorach turystycznych i krajobrazowych jest region Puszczy Białowieskiej – obszar specyficzny pod względem turystyczno-rekreacyjnym i jedyna na naszym kontynencie naturalna ostoja żubra. Jest to kompleks leśny o powierzchni 1500 km², z czego polska część stanowi ponad 42% (62 tys. ha). Znaczną część powierzchni zajmuje Białowieski Park Narodowy (BPN) (10517,27 ha), co stanowi 1/6 polskiej części Puszczy Białowieskiej (Jalinik, 2016). Pozostała część Puszczy położona jest na terenie Białorusi. Z uwagi na występujące walory przyrodnicze na tym obszarze, po stronie polskiej utworzono 28 rezerwatów przyrody, które zajmują powierzchnię 22545,52 ha (tabela 1).

Tabela 1. Rezerваты przyrody w Puszczy Białowieskiej

Lp.	Nadleśnictwa wraz z BPN	Liczba rezerwatów	Powierzchnia w (ha)
1.	Białowieża	7	4305,05
2.	Browsk	4	1964,67
3.	Hajnówka	13	5758,53
4.	Białowieski Park Narodowy	4 (1+3)	10517,27
	Razem	28	22 545,52

Źródło: dane Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku, Białystok 2022.

Najcenniejszym na tym obszarze jest Białowieski Park Narodowy, którego początki sięgają 1921 roku (podstawy prawne uzyskał w 1932 roku, a zatwierdzony pod nazwą Białowieski Park Narodowy został z powierzchnią 5348 ha rozporządzeniem Rady Ministrów w 1947 roku), jest usytuowany na pograniczu Europy Środkowej i Europy Wschodniej (BPN, 2009). W Puszczy Białowieskiej powstał jako jedyny z siedmiu na świecie i trzech w Europie. Obecnie obejmuje najlepiej zachowaną część Puszczy Białowieskiej i zajmuje

powierzchnię 10 502 ha, z czego 45% podlega ochronie ścisłej (Informacja DBPN, 2013). Z uwagi na unikatowe walory przyrodnicze, BPN został uznany przez UNESCO w 1977 roku za Światowy Rezerwat Biosfery, a od 1979 roku jako polski obiekt przyrodniczy znajduje się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (Jalinik, 2004).

Dużym zainteresowaniem wśród osób zwiedzających Puszczę, cieszy się Muzeum Przyrodniczo-Leśne z wieżą widokową (panorama polany białowieskiej, Białowieży i obszaru ochrony ścisłej). Jest ono jednym z najstarszych muzeów w polskich parkach narodowych. Jego tradycje sięgają okresu międzywojennego, a w swoich zbiorach posiada wiele cennych kolekcji naukowych i rzadkich okazów ptaków, ssaków i owadów. Bardzo interesującym produktem turystycznym jest także skansen – zespół budownictwa drewnianego Rusinów Podlasia. Jest to prywatny skansen położony w Białowieży, na terenie dawnej wsi Kropiwnik, zniszczonej podczas II wojny światowej.

Obiektem, który wzbudza zainteresowanie wśród turystów jest również Rezerwat Pokazowy Żubrów zajmujący powierzchnię 27,9 ha. Został powołany w 1936 roku w miejscu, gdzie założono rezerwat hodowli konika polskiego typu tarpan. Po drugiej wojnie światowej rezerwat został rozbudowany i obok tarpanów umieszczono w nim żubry, a także udostępniono go dla osób chętnych na jego zwiedzanie. Obecnie rezerwat może poszczycić się obecnością wszystkich dzikich kopytnych gatunków zwierząt żyjących w Puszczy Białowieskiej, do których należy zaliczyć: żubry, jelenie, sarny, dziki, tarpany, żubronie. W rezerwacie żyją także wilki i rysie (Informacja DBPN, 2013).

Należy dodać, że na obszarze Puszczy Białowieskiej występuje dobra czystość wód (II klasa), a tradycyjną formą rekreacji w okresie zimowym są organizowane kuligi i ogniska. W okresie wiosennym, letnim i jesiennym z kolei bardzo popularne są przejażdżki bryczką po Białowieży i Białowieskim Parku Narodowym, przejazd kolejką wąskotorową z Hajnówki do miejscowości Topiło (środek PB) oraz ogniska na polanach przy akompaniamencie muzyki akordeonowej (Jalinik, 2021).

Wśród produktów turystycznych ważnym elementem są walory kulturowe, w które obszar Puszczy Białowieskiej szczególnie jest bogaty. Różnorodność etniczna i wyznaniowa tego obszaru znalazła odzwierciedlenie w architekturze sakralnej. Są to bogato zdobione, drewniane i murowane cerkwie, kościoły i kapliczki przydrożne, cmentarze różnych wyznań. W Białowieży (centrum PB) organizowane są imprezy rozrywkowe, a między innymi: Festiwal Przyrody „Żubrowisko”, Noc Kupały, Peretocze, Festyn Miodowy, Festiwal Muzyki Puszczy Białowieskiej i wiele innych o regionalnym zasięgu. Imprezy

kulturalne i folklorystyczne podnoszą atrakcyjność turystyczną, umożliwiając turystom z innych regionów kraju oraz turystom zagranicznym, poznanie tradycji etniczno-kulturowych mieszkańców analizowanego obszaru.

Obsługa ruchu turystycznego nie może odbywać się sprawnie bez dobrze przygotowanej bazy noclegowej i gastronomicznej. Obszar Puszczy Białowieskiej według opinii pracowników organizacji turystycznych, pod tym względem jest dość dobrze przygotowany do przyjęcia turystów. Wśród obiektów noclegowych na tym obszarze występują: hotele, pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, kwatery prywatne, domy wycieczkowe, zajazdy, kempingi i pola biwakowe. Obiekty są rozmieszczone nierównomiernie – największym skupieniem bazy noclegowej jest Białowieża, w której do dyspozycji turystów jest ponad 1300 miejsc. Z obiektów gastronomicznych występują: restauracje, bary, kawiarnie, stołówki i punkty gastronomiczne (tabela 2).

Tabela 2. Baza noclegowa i gastronomiczna w ujęciu liczbowym na obszarze Puszczy Białowieskiej

Lp.	Rodzaj obiektu noclegowego i gastronomicznego	Liczba obiektów	Lokalizacja obiektu
1.	Hotele	2	Białowieża
2.	Pensjonaty	4	Obszar Puszczy Białowieskiej
3.	Gospodarstwa agroturystyczne	51	Otulina Puszczy Białowieskiej
4.	Kempingi	1	Białowieża
5.	Zajazdy	2	Obszar Puszczy Białowieskiej
6.	Pole biwakowe	2	Obszar Puszczy Białowieskiej
7.	Schroniska młodzieżowe	1	Białowieża
8.	Domy wycieczkowe	1	Białowieża
9.	Kwatery prywatne	28	Obszar Puszczy Białowieskiej
10.	Inne obiekty zbiorowego zakwaterowania	2	Obszar Puszczy Białowieskiej
11.	Restauracje	7	Białowieża + Otulina Puszczy Biało.
12.	Bary	2	Białowieża + Otulina Puszczy Biało.
13.	Kawiarnie	1	Białowieża
14.	Stołówki	3	Białowieża
15.	Punkty gastronomiczne	1	Białowieża
	Razem	108	

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Na obszarze Puszczy Białowieskiej i w jej otulinie zlokalizowanych jest 94 obiektów noclegowych i 14 obiektów gastronomicznych (tabela 2). Największą grupę stanowią gospodarstwa agroturystyczne, których jest zarejestrowanych 51 oraz kwatery prywatne – 28, które dość często określane

są jako agroturystyczne, pomimo że nie spełniają wymogów określonych w ustawie o usługach turystycznych. Najczęściej są to gospodarstwa nie posiadające użytków rolnych i nie prowadzące działalności rolniczej. Ich oferta opiera się głównie na potrawach regionalnych, w tym również podawane są posiłki z dziczyzny.

Obszar Puszczy Białowieskiej cechuje nieskażone środowisko przyrodnicze i tradycyjne rolnictwo. Przeważają na tym obszarze małe i średnie gospodarstwa rolne o powierzchni do 10 ha, które w znacznej większości specjalizują się w określonej produkcji roślinnej, bądź zwierzęcej. Panują tu także dogodne warunki do produkcji żywności ekologicznej.

Materiał i metoda

Celem badań było wskazanie wpływu pandemii COVID-19 na rozwój ruchu turystycznego na obszarze Puszczy Białowieskiej i jej otulinie. Badania przeprowadzono w maju i czerwcu 2022 roku. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, metodę obserwacji i analizę literatury specjalistycznej. Do właścicieli obiektów noclegowych skierowano 75 ankiet badawczych zawierających 42 pytania typu zamkniętego i otwartego. Ankiet nie skierowano do obiektów gastronomicznych, ponieważ uznano, że tylko nocleg świadczy o pobycie danej osoby w celach turystycznych, jak również dlatego, że na podstawie skorzystania jedynie z usługi gastronomicznej trudno jest uznać kto jest turystą, a kto przybył w innym celu, np. handlowym, prywatnym bądź zdrowotnym. Do analizy powróciło 70 ankiet (93,2%). Należy także zaznaczyć, że przy wypełnianiu ankiet w niektórych obiektach brały udział także osoby odwiedzające i przebywające w ich obiekcie (informacja od właścicieli obiektów).

Pytania zawarte w ankiecie badawczej dotyczyły: motywu wyboru Białowieży i Puszczy Białowieskiej do odwiedzania i wypoczynku; celu przyjazdu do Białowieży; wieku i płci osób najczęściej odwiedzających; zainteresowań odwiedzających; znajomości języków obcych; długości pobytu na obszarze Puszczy Białowieskiej; pochodzenia odwiedzających; oceny infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej; okresu przyjazdu; pozytywnej bądź negatywnej oceny wypoczynku w Białowieży i na obszarze Puszczy Białowieskiej; oczekiwań turystów podczas pobytu na obszarze Puszczy Białowieskiej.

Na podstawie uzyskanych w badaniach wyników wskazano, jak atrakcyjna jest Białowieża i Puszcza Białowieska oraz czym i w jaki sposób uzasadniają swój pobyt odwiedzający. Jednocześnie uzyskano odpowiedź na pytanie, czy pandemia COVID-19 miała negatywny wpływ na rozwój ruchu

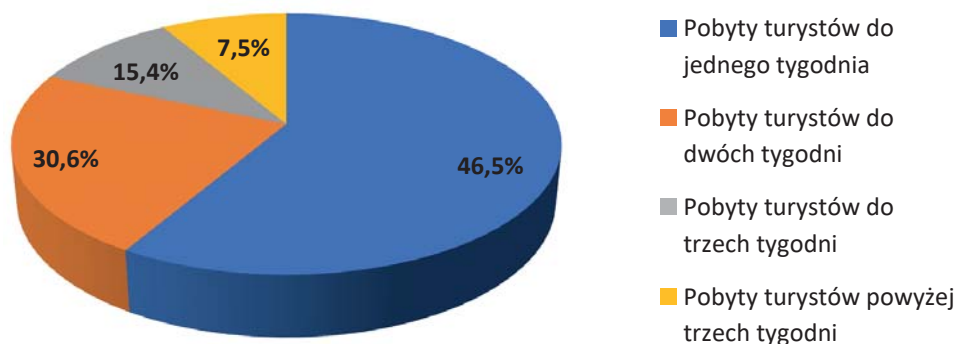
turystycznego i zasilanie budżetów rodzinnych i gminy Białowieża. Na podstawie danych uzyskanych z ankiet badawczych stwierdza się, że dochody obiektów noclegowych były niższe o 75% w porównaniu z okresem sprzed pandemii.

Wyniki

Według danych uzyskanych od właścicieli obiektów noclegowych, gminę Białowieża i Puszcę Białowieską najczęściej odwiedziło turystów z województwa: mazowieckiego, łódzkiego, lubelskiego, pomorskiego i dolnośląskiego. Są to osoby, które przynajmniej jeden tydzień korzystali z usług noclegowych i żywieniowych. Poza mieszkańcami z Polski, Puszczę odwiedziło najczęściej turystów z: Niemiec, Francji, Belgii i Holandii. Wśród pozostałych narodowości ankieterzy wymieniali turystów z: Austrii, Stanów Zjednoczonych, Japonii i Wielkiej Brytanii.

W latach 2020-2021 r. odnotowano 51 działających obiektów noclegowych, czyli o 12% mniej niż w szczytowym momencie przypadającym na rok 2019. Podobny trend spadkowy dotyczył liczby miejsc noclegowych, których liczba po 2018 r. systematycznie malała. Od 2018 r. na obszarze Puszczy Białowieskiej i jej otulinie działały obiekty noclegowe, przy czym największą liczbę miejsc noclegowych dysponowała gmina Białowieża (w 2020-2021 r. 801 miejsc w 16 obiektach), najmniejszą zaś gmina Hajnówka (15 miejsc w 1 obiekcie). Najliczniej reprezentowanym rodzajem obiektów noclegowych w okresie pandemii COVID-19 były gospodarstwa agroturystyczne i kwatery prywatne. W latach 2020-2021 stanowiły one 35,3% ogółu obiektów, co oznacza spadek względem 2017 roku (39,3%). Spadkowi uległ również odsetek miejsc noclegowych oferowanych przez gospodarstwa agroturystyczne i kwatery prywatne. W latach 2020-2021 osiągnął on najniższy poziom na przestrzeni wszystkich analizowanych lat i wynosił 11,8%.

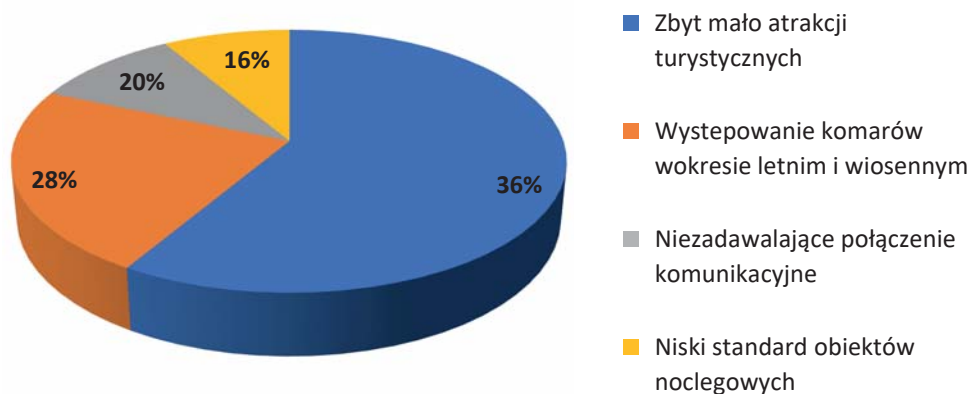
Osoby odwiedzające były głównie zainteresowane fauną (zwierzęta, ptaki), a ich pobyt najczęściej oscylował w granicach do jednego tygodnia (ryc. 1).

Rycina 1. Pobyty turystów w obiektach noclegowych na obszarze Puszczy Białowieżskiej

Źródło: opracowanie własne.

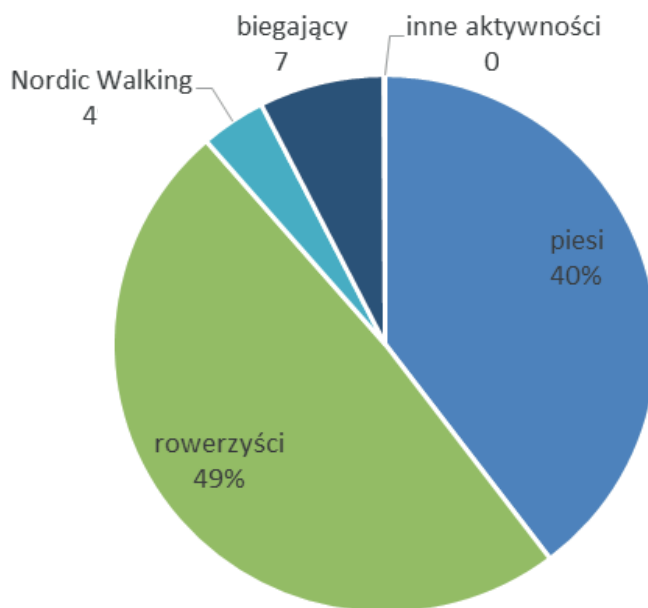
Pomimo, że znaczący odsetek odwiedzających obszar Puszczy Białowieżskiej uważa go za atrakcyjny, to respondenci wskazywali, że niewiele jest atrakcji antropogenicznych (ryc. 2). Ankietowani sygnalizowali, że poza atrakcjami antropogenicznymi należy dążyć także do poprawy warunków zakwaterowania, wybudowania ścieżki rowerowej z Hajnówki do Białowieży, uruchomienia połączenia kolejowego do Białowieży, co zmniejszy emisję spalin na tak cennym obszarze, jakim jest Puszcza Białowieża.

Rycina 2. Ocena atrakcyjności obszaru Puszczy Białowieżskiej

Źródło: opracowanie własne.

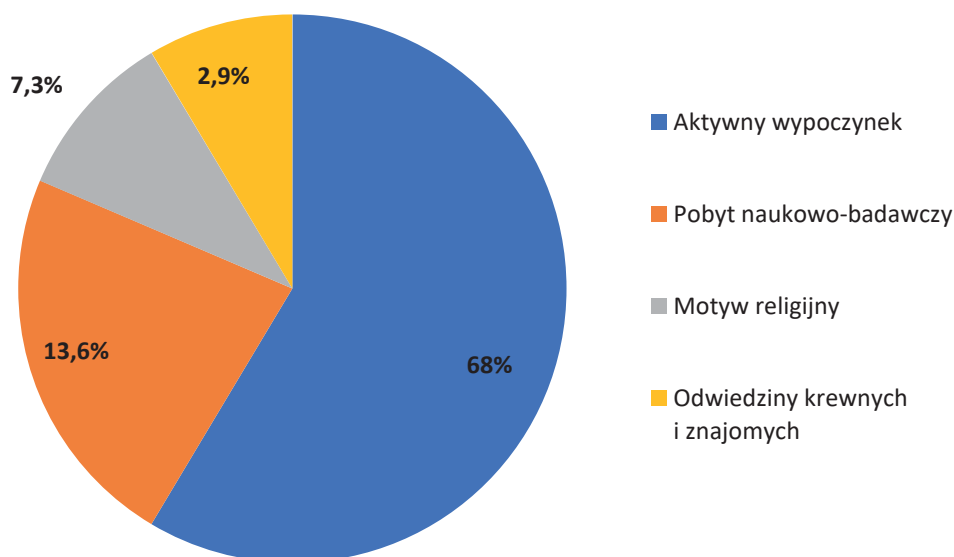
Udając się na wypoczynek bardzo ważne są motywy wyboru miejsca i okresu pobytu. Głównym motywem, jakim kierowali się ankietowani odwiedzając wymieniony obszar był aktywny wypoczynek, z którego turyści najczęściej wybierali jazdę rowerem i spacer (ryc. 3).

Rycina 3. Formy aktywnego wypoczynku preferowane przez odwiedzających na obszarze Puszczy Białowieskiej

Źródło: opracowanie własne.

Poza aktywnym wypoczynkiem (68%), część odwiedzających zainteresowana była zagadnieniami naukowo-badawczymi (13,6%) i religijnymi (7,3%) oraz odwiedzaniem bliskich i znajomych (2,9%) (ryc. 4).

Rycina 4. Motywy wyboru odwiedzających obszaru Puszczy Białowieskiej

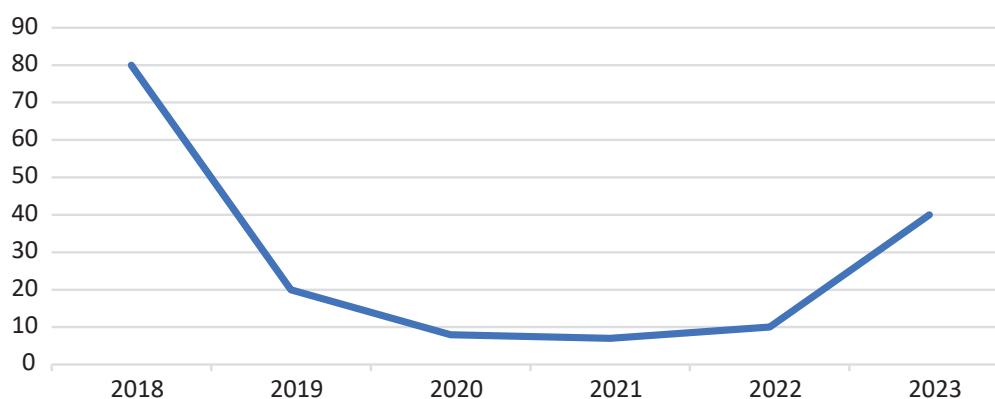
Źródło: opracowanie własne.

Dużym zainteresowaniem cieszył się Białowieżski Park Narodowy i Muzeum Przyrodniczo-Leśne. Warto podkreślić, że przed pandemią COVID-19 i w czasie jej trwania PB potrzebowała skuteczniejszej promocji,

co zachęciłoby turystów do zakupu produktów i większego zainteresowania się tak cennym obszarem przyrodniczym, jakim jest Puszcza Białowieska.

Część turystów była zainteresowana religioznawstwem (7,3%), obyczajami i świętami wg. kalendarza juliańskiego. Jest to jedyny region na obszarze Polski, gdzie turyści mogą na bieżąco uczestniczyć w nabożeństwach prawosławnych i poznać kulturę zamieszkującej ludności.

Badania wykazały, że rozwój ruchu turystycznego w okresie pandemii COVID-19 i stanu wyjątkowego na obszarze Puszczy Białowieskiej i jej otuliny nie był w znacznym stopniu zahamowany (ryc. 5).

Rycina 5. Ruch turystyczny w okresie pandemii COVID-19 i stanu wyjątkowego na obszarze Puszczy Białowieskiej

Źródło: opracowanie własne.

Od lipca 2022 roku nastąpiło ożywienie ruchu turystycznego i w Puszczy Białowieskiej zaczęli pojawiać się odwiedzający. Przyjazdy były kilkudniowe i pojawiła się nowa forma turystyki – mikroturystyka. Największym zainteresowaniem cieszą się Rezerwat Pokazowy Żubra i Muzeum Przyrodniczo-Leśne w Białowieży. Właściciele obiektów noclegowych i gastronomicznych liczą na napływ turystów w najbliższej przyszłości, do stanu przed okresem pandemii oraz na to, że zostaną pokryte ich straty z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Ruch turystyczny na obszarze Puszczy Białowieskiej był zróżnicowany w poszczególnych latach, a w okresie pandemii praktycznie „zamarł”. Badania wykazały, że w okresie od połowy 2019 roku do maja 2022 roku do Białowieży i okolic ruch turystyczny był „zablokowany”. Nie było też dostępu do Rezerwatu Pokazowego Żubrów (Białowieski Park Narodowy). Do zahamowania rozwoju turystyki na obszarze Puszczy Białowieskiej przyczyniło się także Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji obowiązujące od 2 września 2021 roku do 30 czerwca 2022 roku w sprawie

ograniczeń wolności i praw w związku z wprowadzeniem stanu wyjątkowego (<https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2021/1613>).

Osoby zamieszkujące i przemieszczające się na obszarze Puszczy Białowieskiej zobowiązane były do przestrzegania wydanego Rozporządzenia. W szczególnie uzasadnionych okolicznościach osoba zamierzająca wjechać na obszar PB powinna uzyskać zgodę Komendanta Placówki Straży Granicznej w Białowieży. Dokument dotyczył zakazu przebywania w 115 miejscowościach odwiedzającym przy granicy z Białorusią, co również spowodowało całkowite zahamowanie ruchu turystycznego (<https://www.prawo.pl/samorząd/ograniczenia-na-granicy-z-bialorusia-do-30-czerwca-2022-r.,511733.html>).

Stan wyjątkowy w pasie przygranicznym z Białorusią, sprawił, że turyści musieli skrócić urlop i opuścić teren, a planujący podróż - zmienić kierunek. Przed wjazdami do miejscowości ustawiano tablice z napisem: „Obszar objęty stanem wyjątkowym”, a policja miała za zadanie kontrolowanie przyjezdnych. Pandemia COVID-19, jak i sytuacja na granicy polsko-białoruskiej wyłączyła obszar z życia turystycznego, jak i rekreacyjnego. Napływ uchodźców ze strony białoruskiej przyczynił się do wydania Rozporządzenia, które jeszcze bardziej pogłębiło działalność podmiotów turystycznych na obszarze Puszczy Białowieskiej i jej otulinie.

Podsumowanie i wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że w okresie pandemii COVID-19 ruch turystyczny był zahamowany i nie spełniły się oczekiwania odwiedzających. Stwierdzono, że najczęściej wybieraną przez respondentów formą ruchu turystycznego była mikroturystyka – kilkudniowe pobyty oferujące różnorodne możliwości spędzania czasu wolnego. Poza pandemią czynnikiem ograniczającym ruch turystyczny był napływ uchodźców ze strony Białorusi w wyniku czego wydano Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, które całkowicie zablokowało napływ turystów do Białowieży i obszaru Puszczy Białowieskiej. Przez okres trzech lat rozwój turystyki i rekreacji był minimalny, przez co ucierpieli właściciele obiektów noclegowych i gastronomicznych. Efektem zaistniałej sytuacji było zamknięcie obiektów branży i zwolnienie części personelu obsługowego.

Puszcza Białowieska jest obszarem o bogatych walorach turystycznych i krajobrazowych, ale należy dążyć do zwiększenia antropogenicznych atrakcji turystycznych, poprawy warunków zakwaterowania, wybudowania ścieżki rowerowej z Hajnówki do Białowieży, uruchomienia połączenia kolejowego do Białowieży. Należy sądzić, że jeżeli zostaną wykonane zaprezentowane

przedsięwzięcia, to zwiększy się ruch turystyczny i jednocześnie nastąpi poprawa budżetu gminy i zamieszkujących na tym obszarze rodzin.

Literatura:

1. *Białowiecki Park Narodowy* (2009). Białowieża: Wyd. BPN.
2. <https://www.prawo.pl/samorzad/ograniczenia-na-granicy-z-bialorusia-do-30-czerwca-2022r.511733>. Html. (dostęp: 19.05.2019 r.).
3. <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2021/1613> (dostęp: 19.05.2019 r.).
4. *Informacja Dyrekcji Białowieckiego Parku Narodowego* (2013). Białowieża.
5. Jalinik, M. (2004). Białowiecki Park Narodowy jako turystyczny produkt markowy. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 1, s. 27- 41.
6. Jalinik, M. (2016). Obszary leśne w rozwoju turystyki. *Ekonomia i Środowisko*, 3(58), s. 313-323.
7. Jalinik, M. (2021). *Obszary leśne wieloaspektową atrakcją turystyczną*. Białystok: Wyd. Ekonomia i Środowisko.
8. Kowalska, K., Niezgoda, A. (2020). COVID-19 as tourist activity inhibitor – example of holiday plans of Poles. *Studia Periegetica*, 4(32), s. 9-24.
9. Polyzos, S., Samitas, A., Spyridou, A. E. (2020). Tourism demand and the COVID-19 pandemic: an LSTM approach. *Tourism Recreation Research*, 46, s. 175-187. <https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1777053>
10. *Rezerwat przyrody Lasy Naturalne Puszczy Białowieckiej*. W: *Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody [on-line]*. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska. (dostęp: 2019-05-19).
11. *Thomson Reuters, Poland Reports First Coronavirus Case – Health Minister, 4 marca 2020*.
12. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii* (Dz.U. z 2022 r. poz. 340).
13. Ying, T., Wang, K., Liu X., Wen, J., Goh, E. (2020). Rethinking game consumption in tourism: a case of the 2019 novel coronavirus pneumonia outbreak in China. *Tourism Recreation Research*, 46, s. 304-309. <https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1743048>